

Consideracions històriques al voltant de l'Espai Pirelli

En atenció a una carta publicada a l'edició del 2 de novembre passat i a altres informacions aparegudes en el mateix sentit, voldria fer les següents precisions de caràcter històric. Els terrenys adquirits per Pirelli & Cia. el setembre de 1901 foren comprats al Banc de Vilanova, una institució privada fundada per Gumà i Ferran i constituïda el 10 de març de 1881 amb el propòsit de donar cobertura financera a la companyia del ferrocarril de Barcelona a Vilanova i la Geltrú. L'espai adquirit l'ocupava el conegut Hort d'en Girabals, malnom de qui havia estat el seu propietari, l'*americano* Pau Soler i Morell, sots-president del consell d'administració de l'esmentada entitat bancària. Així mateix, els terrenys, que ja havien estat mutilats pel pas de la línia ferroviària, acollien també la sènia Marrugat amb la singular presència d'una ermita dedicada a la Mare de Déu de Montserrat. La signatura d'adquisició dels 13.500 m² es realitzà a la pròpia seu del Banc de Vilanova el 4 de setembre de 1901. Aquells i altres terrenys adjacents havien estat adquirits anys abans per Francesc Gumà i Ferran i el propi Banc amb l'objectiu de planificar bona part del territori que s'estenia al sud de la Vilanova urbanitzada, i que seguia els eixos definits per la prolongació de la rambla de la Pau i la rambla Samà. Es allò que s'ha anomenat l'Eixample Gumà. La situació de crisi de la darrera part del XIX havia paralitzat el desenvolupament de la nova zona i així, passat el temps, el Banc de Vilanova tenia una evident necessitat de recuperar part de la inversió. Xavier Martínez, en el seu estudi sobre el Banc de Vilanova constata algunes conseqüències d'aquella operació: “el compte d'immobles de 1902 experimentà una davallada arran de la venda als senyors Pirelli d'uns terrenys situats a la rambla de la Pau, per a construir una gran fàbrica de fils i cables elèctrics. El preu de venda representà una pèrdua de 7.749'79 pessetes sobre el valor d'aquests terrenys en el balanç de l'entitat, fet que no fou dramatitzat

davant la depreciació que patien els valors immobiliaris de forma generalitzada a Vilanova i la Geltrú”. Així fou com els representants de l’empresa italiana s’interessaren per aquells terrenys, després d’haver descartat la ciutat de Mataró, on les autoritats locals es mostraren poc permeables a les seves necessitats i probables pretensions, i després d’haver rebutjat per manca d’espai les instal·lacions abandonades de l’antiga empresa tèxtil Bresca, Samà i Cia ubicada a tocar de l’actual plaça de Catalunya. Al marge de les gestions efectuades pels directius del Banc de Vilanova, no podem ignorar tampoc el suport incondicional que demostraren el mateix Ajuntament i, molt personalment, l’alcalde Joan Braquer i Roger, i altres persones influents de l’època com l’arquitecte Josep Font i Gumà, qui després seria autor del projecte de la nova fàbrica. Es obvi pensar que l’Ajuntament afavorí també l’establiment de Pirelli amb altres mesures auxiliars. En acta municipal del 26 de setembre de 1901 hi consta: “se dió cuenta de una instancia de D. V. Valdani, apoderado de la sociedad Pirelli i Cia en la que solicita la cesión de aquel trozo de camino que se halla incomunicado conocido por *el forat* lindante con los terrenos que dicha sociedad compró al Banco de Vilanova sitos en la Rambla de la Paz y cuya cesión se pide con carácter de gratuito y sin cargas ni gravámenes de clase alguna. Acordando el Ayuntamiento por unanimidad aceptar la mencionada cesión”. Segons detalla Vicenç Carbonell, aquell tram de camí tallat seria la prolongació de l’actual carrer de l’Àncora. Aquest pas cap a ponent seria substituït posteriorment pel vial paral·lel que quedava entre els límits de la fàbrica i la via del ferrocarril. Així mateix, a l’acta municipal corresponent a la sessió del 19 de desembre de 1901 s’hi especifica que s’havia concedit un permís d’obres a Pirelli y Cia amb exempció de pagament de tots els drets, a excepció dels corresponents a l’arquitecte municipal i a la concessió del clavegueram. Òbviament, aquestes facilitats obeïen a la ferma voluntat que agents polítics, econòmics i socials mostraven per garantir l’establiment de

l'empresa. L'agudesesa de la crisi econòmica i la situació de paràlisi industrial argumentaven abastament aquest objectiu. Aquell interès desmesurat no passà per alt ni al propi Rei Carnestoltes en el sermó del Carnaval de 1902: “(...) que vau corre com á perros , y vau treballá a desdí, perquè s'instalés aquí, una indústria de fil-ferros”. A títol d'anècdota, podríem concloure que les concessions de Pirelli, sense afany compensatori, foren aleshores més aviat raquítiques. La sessió municipal del 5 de setembre de 1901 es feia ressò que el representant de Pirelli: “habrá regalado al Ayuntamiento dos palmeras y varios arbustos procedentes de dicha finca”.

Els apunts precedents volen contribuir a precisar alguns detalls que considero importants al voltant de l'adquisició dels terrenys de Pirelli el 1901. Intentar valorar a partir d'aquí, com sembla que alguns pretenen, quina de les dues parts, si Pirelli o Vilanova i la Geltrú, està més en deute en aquesta relació centenària, o quina part n'ha sortit més beneficiada, seria propi d'una discussió estèril i bizantina amb molt poques probabilitats de trobar una resposta precisa i objectiva. En aquest cas és obligat apel·lar a una diplomàtica però fecunda reciprocitat d'interessos, concloent que la relació ha estat, sens dubte, més simbiòtica que parasitària.

Albert Tubau

(Article publicat al Diari de Vilanova el 9 de novembre de 2001)